

Hur trivs du i stort sett med livet?

Psykiskt välbefinnande och ohälsa bland våra yngsta tonåringar

Karin Boson

Leg. Psykolog, doktorand

Psykologiska institutionen Göteborgs universitet

karin.boson@psy.gu.se

LoRDIA www.lordia.se

Longitudinal Research on Development In Adolescence

AGENDA inkl. surr!

1. Vad är en tweenie?!
2. LoRDIA- forskning om tonårsutveckling
3. Psykisk hälsa/ohälsa – vad menar vi egentligen?
4. En studie om välbefinnande, psykisk ohälsa och ungdomars tidiga alkoholerfarenheter

Bonus track!

1. Personlighet – temperament & karaktär
Aktuell forskning om ungdomars personlighet

1. Vad är en tweenie?!

- Inte barn – inte tonåring, ”in between”
- ca 8-14 år.
- Identifierar sig mer med tonåringar och unga vuxna än med barn.
- ”Mental tonår”, barnet är mer självständigt, betar sig som en tonåring.
- Kompisar och intryck utanför familjen får större betydelse.
- Ställer krav på kommunikation och balans mellan självbestämmande och guidning från föräldrar.
- Internet, sociala medier, bloggar, reklam och konsumtion är med och formar barnets upplevelse av sig själv.

Vad vet vi om tweenisars psykiska hälsa och alkoholanvändande?

- Den mesta alkoholforskningen har gjorts på ungdomar från 15 år och uppåt.
- Oftast enstaka mätningar i olika åldersgrupper.
- Vi behöver följa äldre barn/tweenisar över längre tid eftersom kunskapen om den psykiska hälsa och alkoholanvändande i den åldersgruppen brister.
- Vilka utmaningar står tweenies-gruppen inför idag?
Även killarna! Surr!

Varför dricker vissa ungdomar alkohol?

- *När* startar ungdomar att dricka?
- *Hur* dricker de egentligen alkohol?
- Vilka effekter kan det ge?

- Neurologiska effekter – skadar hjärnan
- Impulsivitet, omogenhet att hantera situationen, utsatthet, sex, våld, övergrepp, dålig bedömningsförmåga, gruppsyck.

- Samtidigt! En känsla av delaktighet, spänning, ny värld.

- Goda nyheter: andelen 15-åringar som INTE dricker ökar.

2. LoRDIA-projektet, vad är det?

- En studie som följer ungdomar genom tonåren med fokus på psykisk hälsa/ohälsa, relationer och alkohol/droganvändande.
- Både ungdomar, föräldrar och lärare deltar – unikt!
- Tvärvetenskapligt samarbete mellan Högskolan i Jönköping och Göteborgs universitet.
- Forskningsfinansiärer:
FORTE, FORMAS, VR och VINNOVA

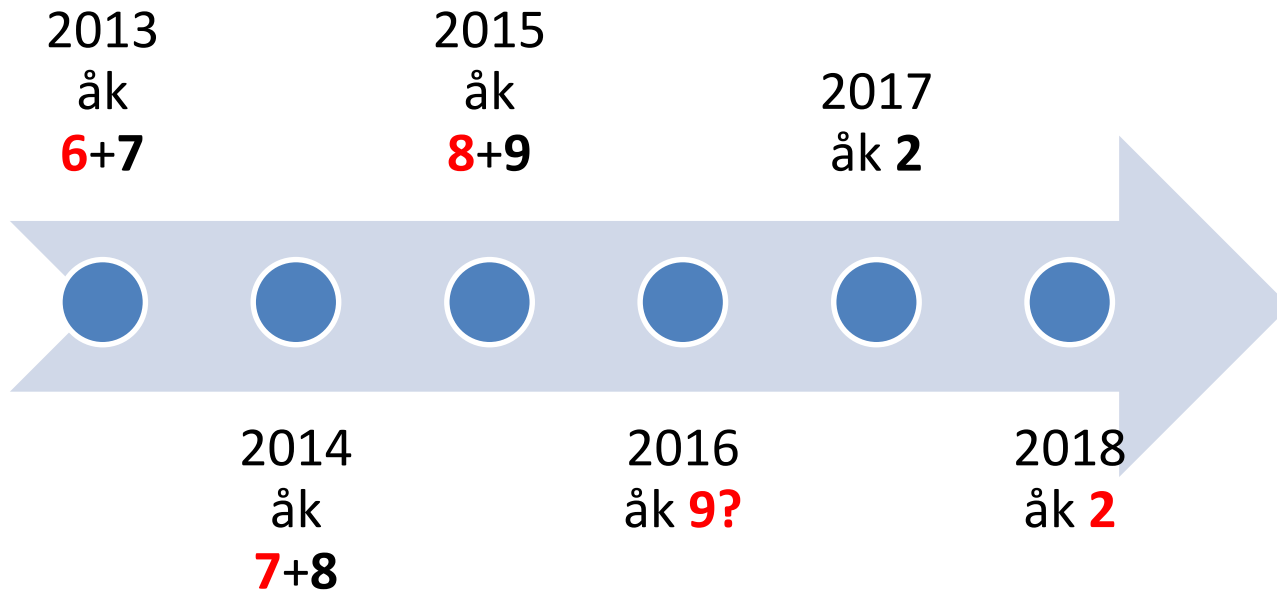

LoRDIA – vilka är med?

- Antal inbjudna deltagare ca 2000 ungdomar + deras föräldrar och lärare
- Alla 12- och 13åringar (6:an och 7:an) i fyra kommuner följs upp till 17-18års ålder (åk 2 på gymn)
- Jämn fördelning flickor/pojkar och årskurs
- Bortfall ca 25% (föräldrarna sa nej eller eleven ville ej vara med)

LoRDIA – hur då?

Psykologiska faktorer som påverkar ungdomars livssituation

- **Psykisk hälsa** - välbefinnande
- **Psykisk ohälsa** - problem
- **Personlighet** - utveckling
- **Alkohol- drogerfarenheter**

Hypotes 1

Hypotes 2

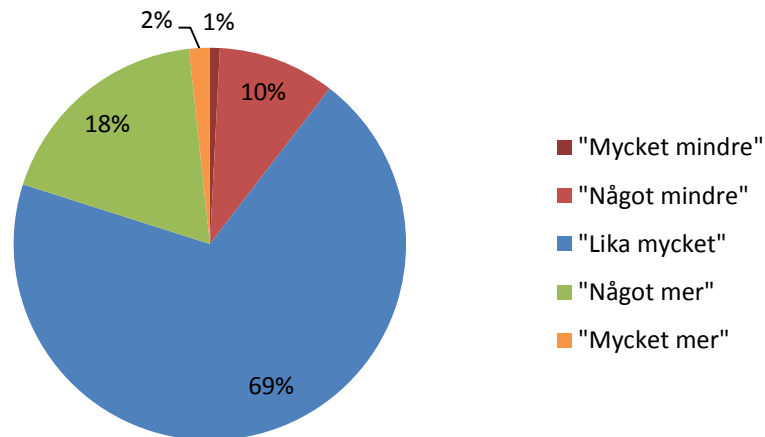

Hypotes 3

LoRDIA –bakgrundsinfo.

- 12% av barnen pratar ytterligare ett annat språk än svenska hemma.
- < 5% födda utanför Sverige (Borås!?)
- Ca 25% har separerade föräldrar (jmf SCB 2012, 25%)
- Hur är din familjs ekonomi jämfört med andra där du bor?

2. Psykisk hälsa – vad är det?

Bremberg & Dalman (2015)

Psykisk hälsa

Psykiatriska
tillstånd

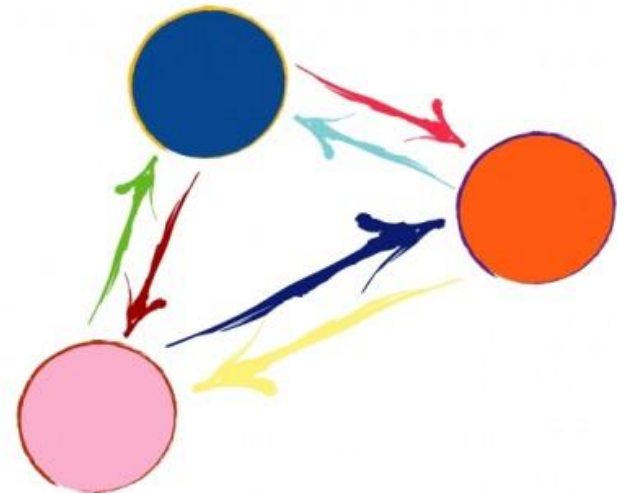
Psykisk ohälsa

”Hälsa är ett tillstånd av fullkomligt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaro av sjukdom” (WHO, 1948)

Psykisk hälsa - välbefinnande

Subjektivt/emotionellt välbefinnande

– ”att känna gott”

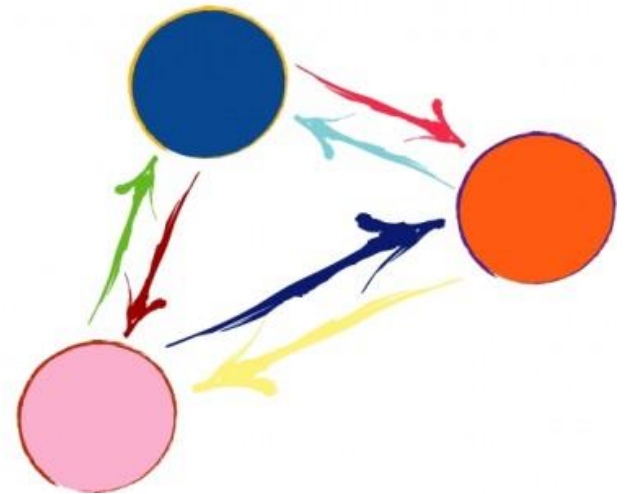
Hur ofta *under den senaste månaden* har du känt:

- lycka, glädje?
- ett intresse för livet?
- dig nöjd och tillfreds?

- Surr! Hur får du ta reda på detta när du möter människor i ditt arbete?

Psykisk hälsa - välbefinnande

Psykologiskt välbefinnande

– ”att göra gott”

Hur ofta *under den senaste månaden* har du känt: Surr!

- att du tycker om de flesta delarna av din personlighet?
- att du klarar av att hantera vardagens krav?
- att du har varma och ärliga relationer med andra människor?
- att du upplevt saker som fått dig att växa som person och gjort dig till en bättre människa?
- att du har självförtroende att ha dina egna tankar och åsikter och vågar ge uttryck för dem?
- att ditt liv har en riktning mot ett mål eller mening?

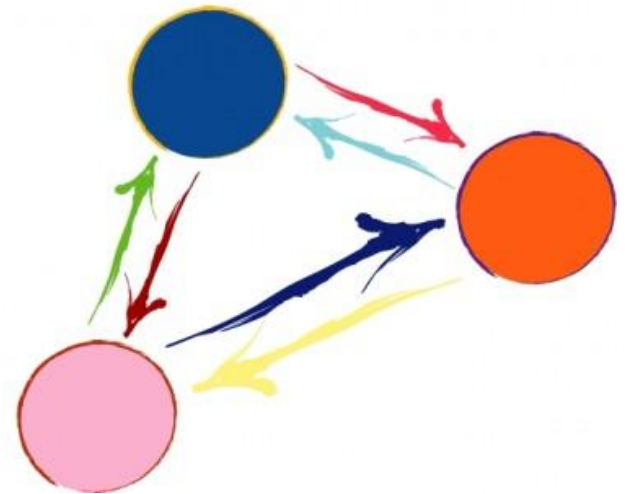
Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF) av professor Corey Keyes översatt till svenska av fil.dr. Petra Lindfors och reviderat 2015 av Karin Boson.

Psykisk hälsa - välbefinnande

Socialt välbefinnande

– ”att vara en del av det goda”

Hur ofta *under den senaste månaden* har du känt: Surr!

- att du har något viktigt att bidra med till samhället?
- gemenskap med en grupp människor? (t ex i din skola, i de kvarter där du bor)
- att vårt samhälle håller på att bli en bättre plats för människor som du?
- att människor huvudsakligen är goda?
- att samhället fungerar på ett sätt som är förståeligt för dig?

Psykosomatik – senaste halvåret

- **14% svårt att koncentrera sig "ofta eller alltid"**
- **21% svårt att sova "ofta eller alltid"**
- **15% besväras av huvudvärk "ofta eller alltid"**
- **13% känt sig spänd och oroad "ofta eller alltid"**
- **14% känt sig ledsen "ofta eller alltid"**

- **3%** svarar att de "**ofta**" eller "**alltid**" är plågade av alla psykosomatiska symtom (koncentrationssvårigheter, sömnsvårigheter, huvudvärk, magont, oro, dålig aptit, känt sig ledsen och yr i huvudet)
- Inga skillnader mellan pojkar och flickor i de preliminära resultaten totalt sett. Tar sig i olika uttryck!?

Psykisk ohälsa

- styrkor och svårigheter (SDQ)

- SDQ är ett välanvänt skattningsinstrument med fokus på barnet/ungdomens svårigheter och pro-sociala styrkor.
- Finns i en självskattningsversion, föräldraskattningsversion, samt en lärarskattningsversion för att skapa möjlighet att förstå barnet/ungdomens situation ur flera perspektiv.
- 25 items, 5 delskalor, samt en funktionsbedömning på slutet.
- Skala mellan 0 till 2 "stämmer inte" = 0, "stämmer delvis" = 1, "stämmer helt" = 2. Max 10 poäng per delskala.

Sammanlagda svårigheter

- **Emotionella problem** (emotional problems) - internaliserade psykiska problem. Ex. "Jag är ofta ledsen, nedstämd eller gråtfärdig"
- **Beteendeproblem** (conduct problems) - externaliserade och normbrytande beteenden. Ex. "Jag slåss och bråkar mycket, jag kan tvinga andra att göra som jag vill"
- **Vänskapsproblem** (peer problems) – problem att interagera. Ex. "Andra barn eller ungdomar retar eller mobbar mig"
- **Hyperaktivitets/koncentrationsproblem** (hyperactivity problems) – förmåga till inhibering av beteende och koncentration. Ex. "Jag har svårt att koncentrera mig, jag är lätt störd"

Sammanlagda svårigheter:

- Emotionella problem (max 10p)
  - Vänskapsproblem (max 10p)
  - Beteendeproblem (max 10p)
  - Hyperaktivitets & koncentrationsproblem (max 10p)
- } Internaliserade problem
- } Externaliserade problem

Var åttonde barn i åk 6 & 7 har en totalpoäng mellan 17-40 vilket indikerar psykisk ohälsa.

- I skolan skapar det störst problem.

Genomsnitt i vår grupp är 10 av 40 poäng.

Jfr Socialstyrelsens/CHESS (2012) med genomsnitt 9 poäng för åk 6.

Inga skillnader mellan flickor och pojkar på totalpoäng.

Jfr tidigare undersökningar för åk 6 - skillnader kommer oftast senare.

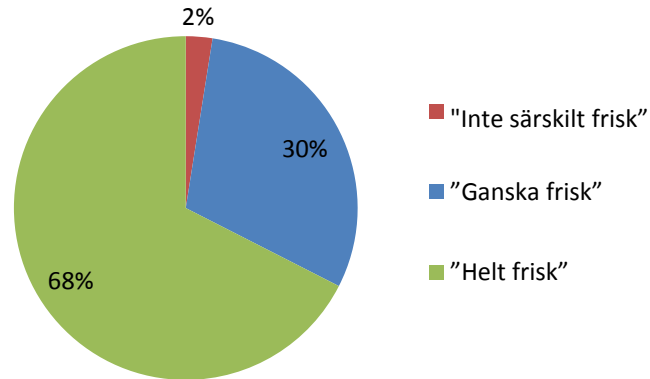
Psykiskt välbefinnande

48. Hur frisk tycker du att du är?
- Helt frisk
  - Ganska frisk
  - Inte särskilt frisk
49. Hur trivs du i stort sett med livet just nu?
- Jag trivs mycket bra
  - jag trivs ganska bra
  - Jag trivs inte särskilt bra
  - Jag trivs inte alls
50. Jag tycker att mitt liv har mål och mening
- Instämmer helt och hållet
  - Instämmer delvis
  - Tar delvis avstånd
  - Tar avstånd helt och hållet

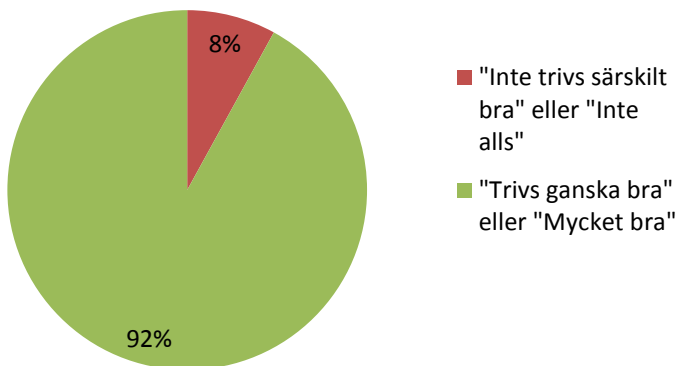
Pojkarna skattade genomgående sitt psykiska välbefinnande signifikant högre än flickorna (friskhet, trivsel och upplevelse av livets mål och mening).

Psykiskt välbefinnande

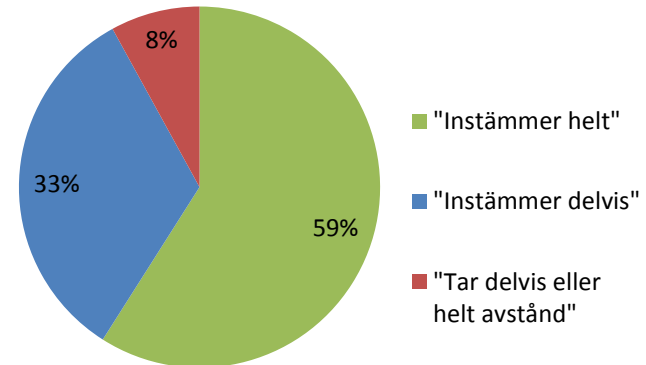
Hur frisk tycker du att du är?

Hur trivs du i stort sett med livet just nu?

Jag tycker att mitt liv har mål och mening.

Har 12-13åringarnas erfarenheter av alkohol?

67a. Har du druckit alkohol någon gång?
(Räkna inte med lättöl eller svagcider)

Nej Ja

b. Har du någon gång blivit full?

Nej Ja,

c. Har du blivit full det senaste året?

Ingen
gång

En gång de senaste 12 månaderna
 Flera gånger de senaste 12 månaderna
 En gång i månaden
 2-3 gånger i månaden
 Någon gång i veckan eller oftare

15% har någon gång provat alkohol (13% av flickorna och 16% av pojkarna).

Jfr CAN (2013) åk 9 där 21% druckit alkohol.

17,5% av de som sagt att de har provat alkohol rapporterar också att de någon gång har varit fulla. Det utgör 3 % av alla barnen i studien.

Jfr CAN (2013) åk 9 där ca 8% rapporterar att de varit fulla 13 år eller yngre.

12 % har druckit ett glas alkohol eller mer – vi har undersökt hälsoprofilerna för dessa!

4. En studie om välbefinnande, psykisk ohälsa och alkoholerfarenheter hos 12-13 åringar

- 1383 LoRDIA-ungdomar, 12-13 år
- Jämn fördelning kön och årskurs.
- **Syfte:** utforska *mönster* av självrapporterade internaliserande och externaliserande problemstilar, samt välbefinnande i relation till alkoholerfarenheter hos svenska flickor och pojkar i tidig tonår.

Boson, K., Berglund, K. J., Wennberg, P., & Fahlke, C. (2015). Well-being, Mental Health Problems and Alcohol Experiences among Swedish Younger Adolescents - a General Population Study. *Submitted*.

Table 1

Prevalence of Different Configurations and their Relative Probability in the general group (n=1,278, opt out = 105)

Configuration				Observed frequency	Expected frequency	P (adjusted probability)	Significant type/antitype
Sex	Mental well-being	Internalizing problems	Externalizing problems				
Girl	Low	No	No	24	51.91	.0000	antitype
Boy	Low	No	No	11	48.91	.0000	antitype
Girl	Low	Yes	No	41	10.03	.0000	type
Boy	Low	Yes	No	7	9.45	<i>ns</i>	
Girl	Low	No	Yes	11	11.51	<i>ns</i>	
Boy	Low	No	Yes	12	10.85	<i>ns</i>	
Girl	Low	Yes	Yes	23	2.23	.0000	type
Boy	Low	Yes	Yes	18	2.10	.0000	type
Girl	High	No	No	464	399.41	.0011	type
Boy	High	No	No	428	376.34	.0152	type
Girl	High	Yes	No	36	77.20	.0000	antitype
Boy	High	Yes	No	35	72.74	.0000	antitype
Girl	High	No	Yes	42	88.59	.0000	antitype
Boy	High	No	Yes	79	83.47	<i>ns</i>	
Girl	High	Yes	Yes	17	17.12	<i>ns</i>	
Boy	High	Yes	Yes	30	16.13	.0190	type

Table 2

Prevalence of Different Configurations and their Relative Probability among Adolescents Ever Tried Alcohol (n = 150, opt out = 10)

Configuration				Observed frequency	Expected frequency	P (adjusted probability)	Significant type/antitype
Sex	Mental well-being	Internalizing problems	Externalizing problems				
Girl	Low	No	No	4	6.00	<i>ns</i>	
Boy	Low	No	No	3	10.37	<i>ns</i>	
Girl	Low	Yes	No	8	1.83	0.0088	type
Boy	Low	Yes	No	0	3.16	<i>ns</i>	
Girl	Low	No	Yes	3	4.12	<i>ns</i>	
Boy	Low	No	Yes	4	7.11	<i>ns</i>	
Girl	Low	Yes	Yes	8	1.25	0.0007	type
Boy	Low	Yes	Yes	6	2.16	<i>ns</i>	
Girl	High	No	No	17	19.01	<i>ns</i>	
Boy	High	No	No	51	32.84	0.0071	type
Girl	High	Yes	No	3	5.79	<i>ns</i>	
Boy	High	Yes	No	3	10.00	<i>ns</i>	
Girl	High	No	Yes	11	13.03	<i>ns</i>	
Boy	High	No	Yes	22	22.51	<i>ns</i>	
Girl	High	Yes	Yes	1	3.97	<i>ns</i>	
Boy	High	Yes	Yes	6	6.85	<i>ns</i>	

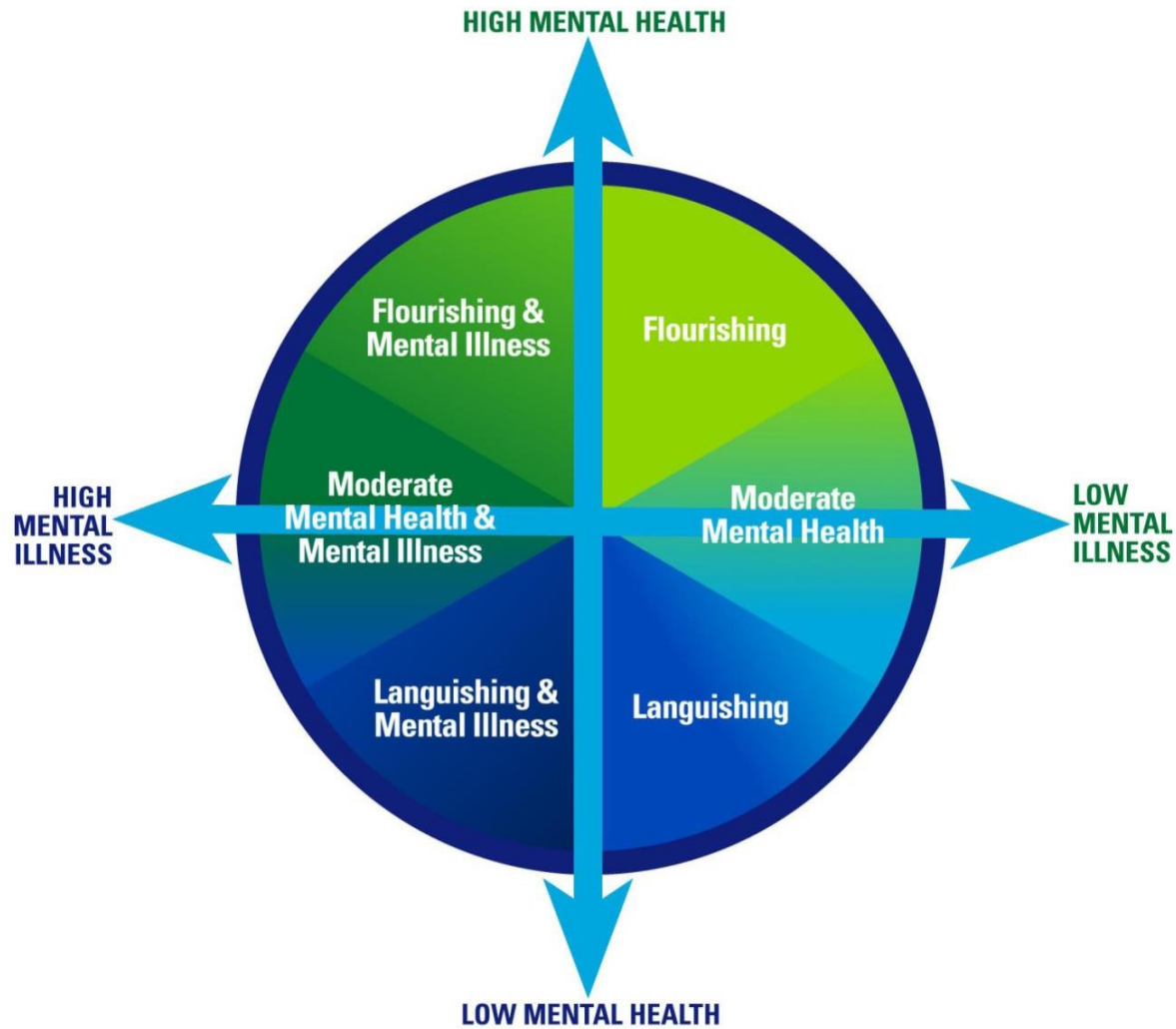
Vad fann vi?

- 12-13 åringar mår generellt sett bra!
- Externaliserade problem mer vanligt bland de med *högt* välbefinnade.
- Flickor med internaliserade problem och *lågt* välbefinnade är överrepresenterade bland ungdomar med tidiga alkoholerfarenheter.

Vad betyder det?

- Vi behöver inkludera genusperspektiv och välbefinnande-perspektiv när vi beskriver, förklarar och möter psykisk ohälsa bland ungdomar.
- Särskilt ungdomar med tidiga alkoholerfarenheter!

Bonus track!

Hur är du som person?

1. Personlighet – temperament och karaktär

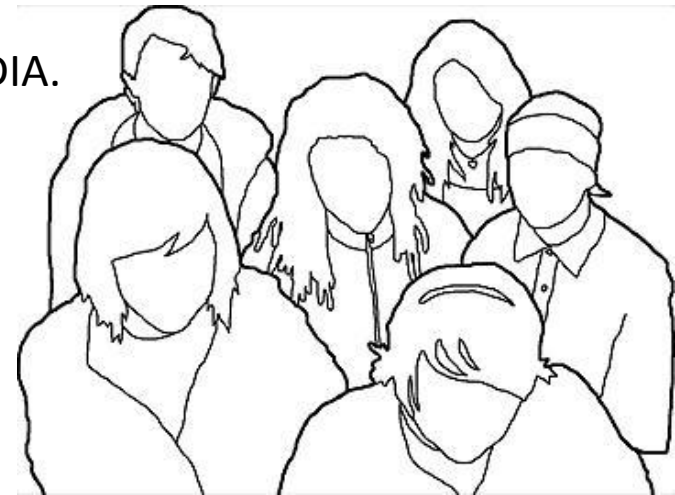

“Personality is the way people learn and adapt and is the self plus the internal and external forces that pull on the self. The organization *within* the individual.” (Cloninger, 2014)

Avd. 306 unga vuxna i Gbg – en klinisk jämförelsegrupp

- 15-21 åringar är med i studien
- Slutenvård, ca 3 veckors uppehåll
- En av landets två specialistmottagningar för avgiftning/abstinensbehandling av ungdomar och unga vuxna
- Avd. 306 möter en mycket intressant grupp!
- Avd. 306 kan jämföras med ungdomarna i LoRDIA.

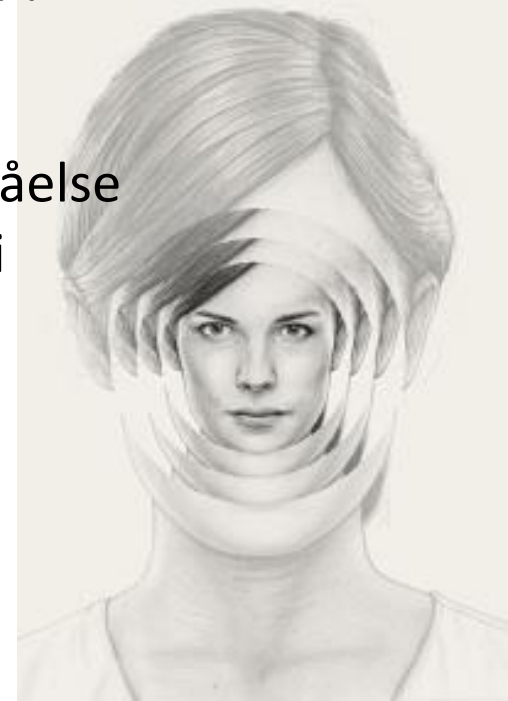
The Temperament and Character Inventory (TCI) – vad är det?

- TCI utvecklades i början på 90-talet av professor Robert Cloninger, University of S:t Louis.
- TCI s teori handlar om att bilda en förståelse för vad som händer *inuti* en person.
- TCI är ett personlighetsinstrument för vuxna.

Ungdomars personlighet

- The **Junior Temperament and Character Inventory** (JTCI) 108 påståenden, "sant" eller "falskt"
- Avd. 306 möter en mycket viktig ungdomsgrupp!
  - mer otillgänglig för forskning
- **Betydelse:** i förlängningen får vi en ökad förståelse kring den grupp ungdomar som tidigt fastnar i missbruk och beroende.

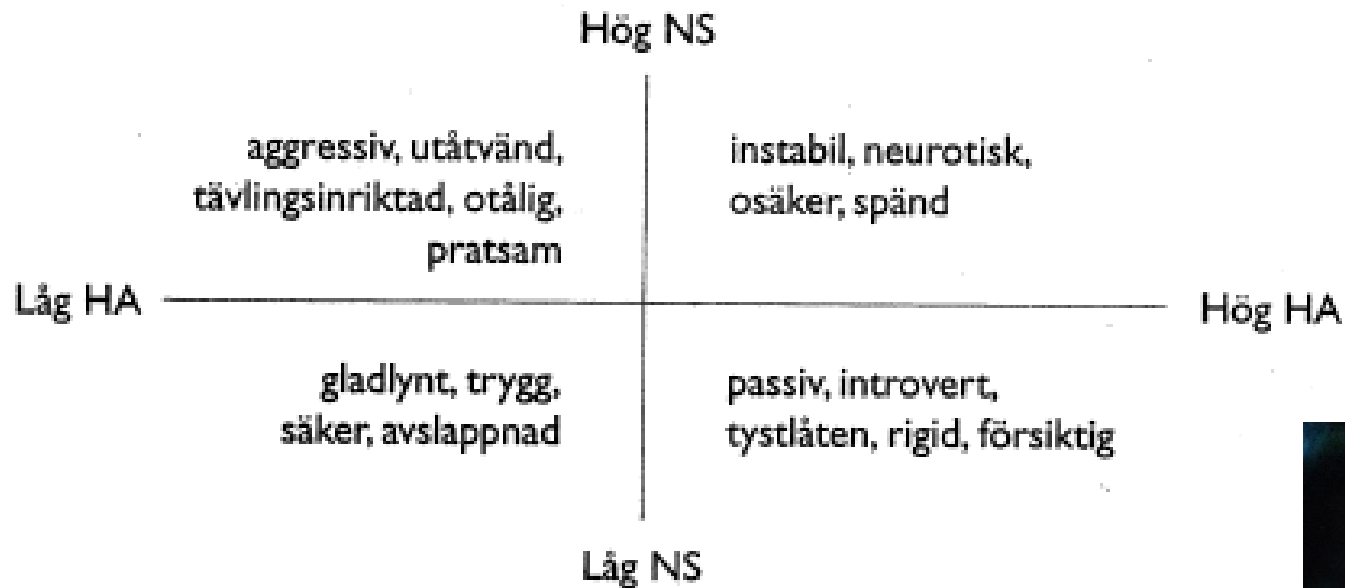

Temperament – kärnan i personligheten ”motorn”

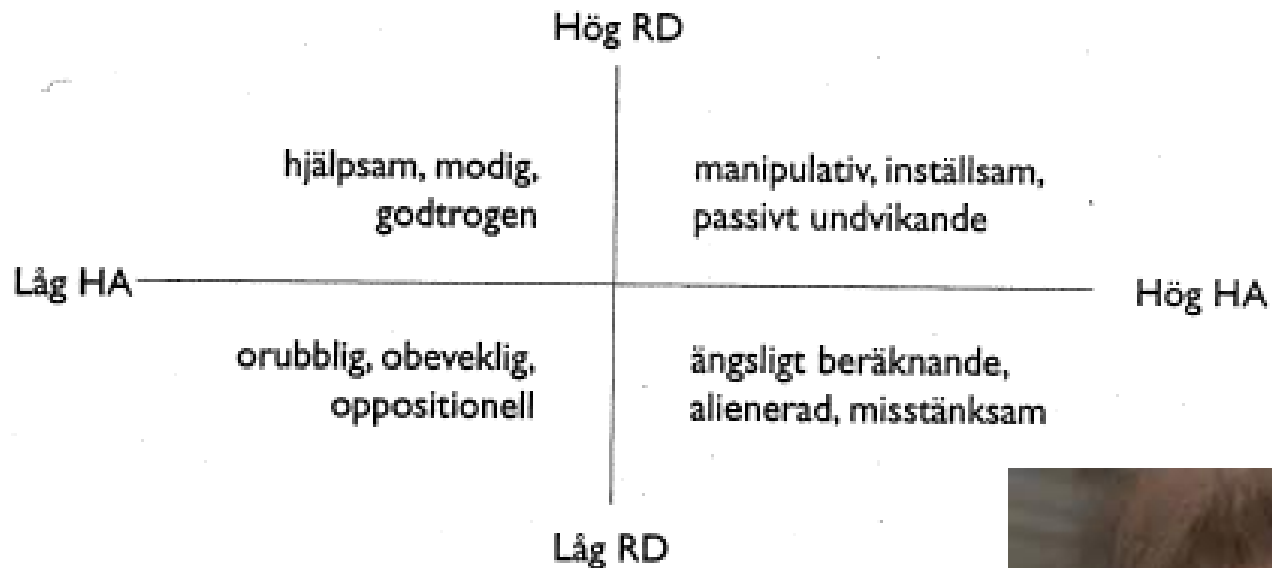
- Novelty-seeking – NS – Nyhetssökande
- Harm Avoidance – HA – Riskundvikande
- Reward dependence – RD – Belöningsökande
- Persistence – P – Uthållighet/envishet

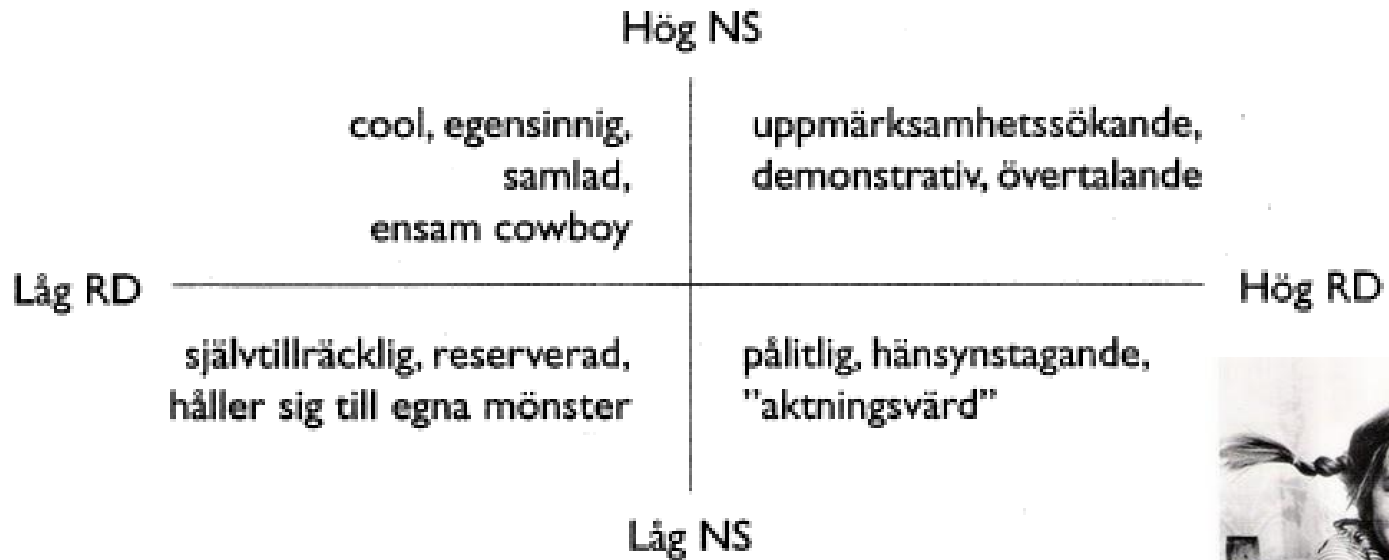
Kombination av temperament

Kombination av temperament

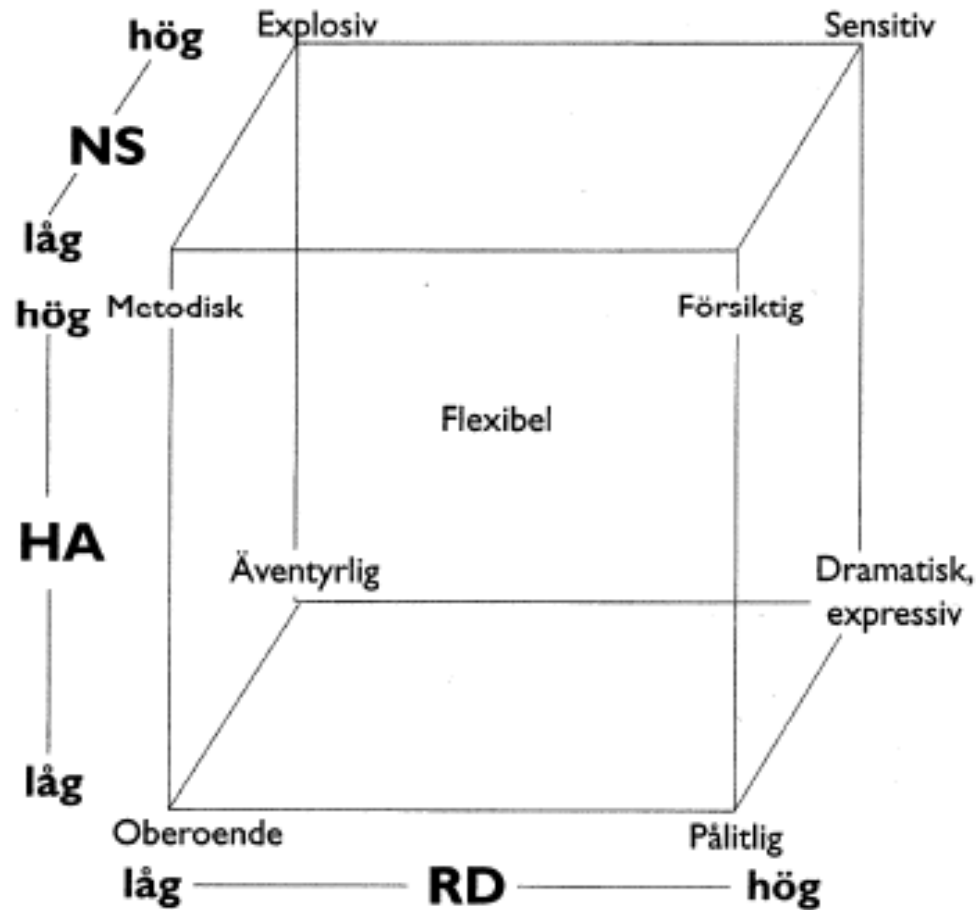

Kombination av temperament

Temperament-kuben

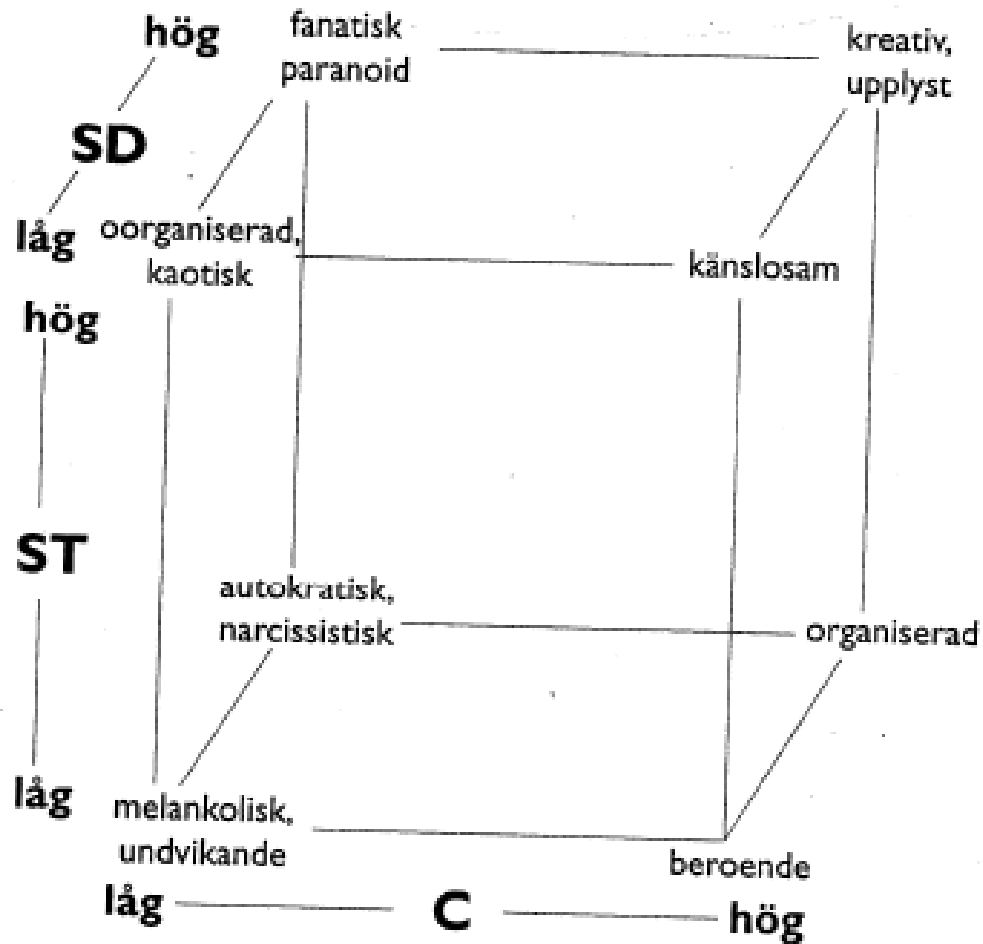

Karaktären – personlighetens mognad ”föraren”

- Self-directedness – SD – starka ”jag-funktioner”
- Cooperativeness – C – samarbetsfunktioner
- Self-transcendens – ST – självöverskridande

Karaktärs-kuben

CENTRUM FÖR FORSKNING OCH UTBILDNING
KRING RISKBRUK, MISSBRUK OCH BEROENDE

Tack för er uppmärksamhet!

Karin Boson

karin.boson@psy.gu.se

LoRDIA www.lordia.se

Longitudinal Research on Development In
Adolescence